Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 303/2014, ECLI:CZ:NS:2014:TPJN.303.2014.1

Číslo: 52/2014

Právní věta:

Zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomu by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Podmínky uvedené v ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř., tzn. prověřováním trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání zjištěné skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, včetně samostatně posuzované doby prověřování a očekávání, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř. postavit před soud, zpravidla nebudou splněny, uplynula-li od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. doba podstatně převyšující dva týdny. V takovém případě samosoudce podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. návrh na potrestání odmítne.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.09.2014

Spisová značka: Tpjn 303/2014

Číslo rozhodnutí: 52

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Zkrácené přípravné řízení

Předpisy: § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř.
§ 179b odst. 4 tr. ř.
§ 314c odst. 1 písm. c) tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

O d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 6/2002 Sb.“), a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k otázce, zda skutečnost, že uplynula delší doba (v řádu měsíců) od počátku prověřování do sdělení podezření podezřelému podle § 179b odst. 3 tr. ř. je důvodem pro odmítnutí návrhu na potrestání podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř.

Tento návrh učinil na základě podnětu nejvyššího státního zástupce ze dne 19. 3. 2014.

Z předloženého podnětu vyplývá, že Nejvyšší státní zastupitelství zaregistrovalo nejednotnost postupu soudů nižších stupňů při výkladu ustanovení § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. spočívající v tom, že ačkoliv celorepublikově převažující praxí je, že soudy akceptují sdělování podezření podle § 179 odst. 3 tr. ř. též za situace, kdy předešlé prověřování trvalo řádově i několik měsíců, některé soudy podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. odmítají návrhy na potrestání s odůvodněním, že od počátku prověřování do sdělení podezření podezřelému uplynula dlouhá doba (v řádu měsíců), z čehož dovozují, že nebyla splněna podmínka obsažená v ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. Argumentují tím, že zkrácené přípravné řízení by se mělo konat ve skutkově a důkazně jednoduchých věcech, které ani po právní stránce nejsou složité, a tomu by měla odpovídat délka zkrácenému přípravnému řízení předcházejícího prověřování. Dále argumentují tím, že obdobným postupem dochází ke krácení práv podezřelého oproti právům, jaké by podezřelý měl, kdyby byl v postavení obviněného.

Ke svému podnětu nejvyšší státní zástupce přiložil určitý počet soudních rozhodnutí ilustrujících tento postup, přičemž upozornil i na zjištěné rozdílné rozhodování krajských soudů, které v předmětných věcech rozhodovaly jako soudy stížnostní (z předložených rozhodnutí se problematické otázky relevantně týkají např. usnesení Okresního soudu v Kutné Hoře ze dne 6. 12. 2012, sp. zn. 14 T 104/2012, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 8. 1. 2013, sp. zn. 10 To 1/2013, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 8 T 18/2013, ve spojení s usnesením Městského soudu v Praze ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 9 To 68/2013, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. 6 T 117/2012, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 18. 10. 2012, sp. zn. 7 To 398/2012, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 2. 1. 2013, sp. zn. 6 T 163/2012, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 11. 2. 2013, sp. zn. 8 To 47/2013, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 8. 2. 2013, sp. zn. 6 T 16/2013, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 50 To 91/2013, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 10. 5. 2013, sp. zn. 1 T 54/2013, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 6 To 323/2013, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 6 T 54/2013, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 13. 6. 2013, sp. zn. 9 To 200/2013, usnesení Okresního soudu v Trutnově ze dne 30. 4. 2012, sp. zn. 17 T 52/2012, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6. 9. 2012, sp. zn. 10 To 301/2012).

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb. vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory. Spolu se žádostí o vyjádření jim zaslalo návrh stanoviska s právní větou v tomto původním znění: „Zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomu by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Podmínky uvedené v ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř., tzn. prověřováním trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání zjištěné skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, včetně samostatně posuzované doby prověřování a očekávání, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř. postavit před soud, zpravidla splněny nebudou, uplynula-li od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. delší doba (v řádu měsíců). V takovém případě samosoudce podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. návrh na potrestání odmítne“.

Z oslovených orgánů a institucí se vyjádřily krajské soudy v Brně, v Českých Budějovicích, v Hradci Králové, v Ostravě, v Plzni, v Praze, v Ústí nad Labem, Městský soud v Praze, dále Vrchní soud v Praze i v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti České republiky a Institut pro kriminologii a sociální

prevenci. Všechny krajské soudy, jakož i Městský soud v Praze a Vrchní soud v Olomouci s předloženým návrhem souhlasily. Krajský soud v Hradci Králové však upozornil, že termín „delší doba (v řádu měsíců)“ je nekonkrétní, což by mohlo vést k výkladovým problémům. Obdobnou připomínku uplatnil i Vrchní soud v Praze, podle něhož by také bylo vhodné v právní větě vyjádřit a odlišit důvody, pro které prověřování oznámení trvalo řádově měsíce.

Ministerstvo spravedlnosti uvedlo, že oprávnění pro postup podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř., tedy odmítnutí návrhu na potrestání z důvodu nesplnění podmínek pro konání zjednodušeného řízení uvedených v § 179a odst. 1 tr. ř., konkrétně z důvodu, že od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. uplynula delší doba (v řádu měsíců), z textu zákona přímo nevyplývá. Dovozování lhůty stanovené pro skočení prověřování jako jedné z podmínek pro konání zkráceného přípravného řízení je tak podle jeho mínění výkladem proti výslovnému znění zákona, jehož použití by však mohlo být ospravedlnitelné smyslem a účelem institutu zkráceného přípravného řízení. Lze mít za to, že již na samotném počátku prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení musí být dostatečně odůvodněn předpoklad, a to s ohledem na konkrétní okolnosti případu, že věc bude možné skončit ve lhůtě dvou týdnů ve smyslu § 179b odst. 4 tr. ř. Tomuto předpokladu by pak také měla odpovídat i délka prováděného prověřování. Podle Ministerstva spravedlnosti se však jedná o posuzování nanejvýš citlivé a nadto velmi komplikované otázky, proto by soudy při odmítání návrhu na potrestání podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. z toho důvodu, že fáze prověřování trvala nepřiměřeně dlouhou dobu, měly postupovat nanejvýš obezřetně.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále též „IKSP“) v obsáhlém vyjádření úvodem nikterak nezpochybnil, že zkrácené přípravné řízení se má konat ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech, čemuž by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Současně poznamenal, že v praxi dochází (a ne výjimečně) k případům, kdy doba prověřování předcházející zkrácenému přípravnému řízení je neúměrně dlouhá, zkrácené přípravné řízení je nadužíváno a aplikováno i v nevhodných případech. Přesto ale s předloženým návrhem stanoviska a jeho právní větou nesouhlasil. Měl za to, že změna ustanovení § 179b odst. 4 tr. ř., provedená novelou č. 274/2008 Sb., se týkala okamžiku počátku běhu lhůty pro ukončení zkráceného přípravného řízení, který ovšem podle původní právní úpravy nebyl a ani podle platné právní úpravy není vázán na počátek zkráceného přípravného řízení. Pokud zákon aktuálně ukládá policejnímu orgánu ukončit zkrácené přípravné řízení do dvou týdnů od sdělení podezření, a zároveň jej nijak nelimituje, pokud jde o to, v jaké lhůtě od zahájení zkráceného přípravného řízení má podezření sdělit, pak je z pragmatického hlediska postup policejního orgánu, který si většinu důkazů, včetně těch časově náročnějších, obstará v režimu tzv. prověřování, a teprve poté sdělí podezření osobě, jejíž totožnost mu byla od počátku známa, pochopitelný a nelze v něm bez dalšího shledávat porušení zákona. IKSP proto přisvědčil názoru nejvyššího státního zástupce, že trestní řád nestanoví v § 179a odst. 1 jako negativní podmínku konání zkráceného přípravného řízení určitou dobu konání prověřování. Soudní konstituování takovéto další podmínky není možné přijmout, a to tím spíše za situace, kdy jinak další zákonem stanovené podmínky (včetně zachování lhůty ke skončení zkráceného přípravného řízení podle § 179b odst. 4 tr. ř.) jsou splněny.

Ačkoliv stávající situaci nelze mít za optimální, nelze podle jeho mínění tento problém řešit výkladem platné (poměrně jednoznačné) právní úpravy, neboť takový výklad by šel proti aktuálnímu znění trestního řádu a v podstatě by nahrazoval legislativní činnost. Za vhodné a legislativně technicky jednoduché řešení pokládá např. změnu ustanovení § 159 odst. 1 písm. a) tr. ř. tak, aby se v ní obsažená lhůta pro skončení prověřování vztahovala i na zkrácené přípravné řízení.

Poté, po zvážení všech výše citovaných vyjádření a v nich uvedených názorů, zaujalo trestní kolegium Nejvyššího soudu shora uvedené stanovisko.

Nejvyšší státní zástupce ve svém podnětu shrnul, že podstatou argumentace soudů ve prospěch

postupu podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. jsou v podstatě dva momenty: nerespektování smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení a krácení práv obhajoby (porušování práva na spravedlivý proces).

Jmenované soudy předně zdůrazňují, že zkrácené přípravné řízení by se mělo konat zásadně ve skutkově i důkazně jednoduchých věcech. Též po právní stránce by se nemělo jednat o věci složité, čemuž by měla odpovídat i délka zkrácenému přípravnému řízení předcházejícího prověřování. Naopak, neodpovídá-li, je-li tedy delší (v řádu měsíců), vytrácí se tak smysl a podstata tohoto typu přípravného řízení, tj. urychlené projednání nejméně závažných trestných činů, resp. rychlé a neformální objasnění skutku, v němž je spatřován trestný čin, dále zjištění osoby důvodně podezřelé z jeho spáchání a vyhledání (nikoli provedení) důkazů.

V souvislosti se zvoleným procesním postupem v podobě zkráceného přípravného řízení tyto soudy taktéž dovozují, že v průběhu delší doby trvajícího jemu předcházejícího prověřování dochází ke krácení práv podezřelé osoby na spravedlivý proces, zejména práva na obhajobu, oproti právům, která by tato osoba měla v postavení obviněného, resp. již jen jako podezřelého, proti němuž je následně vedeno zkrácené přípravné řízení, kde mu jinak § 179b odst. 2 tr. ř. garantuje stejná práva jako obviněnému (§ 33 odst. 1, 2 tr. ř.).

I podle nejvyššího státní zástupce je smyslem zkráceného přípravného řízení urychlené projednání nejméně závažných trestných činů. S tezemi opírajícími smysl tohoto typu přípravného řízení o jeho rychlost u relativně bagatelní trestné činnosti není zjevně v rozporu ani změna § 179b odst. 4 tr. ř. provedená zákonem č. 274/2008 Sb. Tu se jedná o rozšíření možnosti konat zkrácené přípravné řízení i v těch případech, kdy právě prověřování bylo nutné provádět po určitou delší dobu, zejména pro nemožnost zjistit pachatele trestného činu. Nejvyšší státní zástupce má rovněž za to, že jsou-li splněny zákonné podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení (§ 179a tr. ř.), není otázkou volby policejního orgánu nebo státního zástupce, zda zkrácené přípravné řízení má, nebo nemá být konáno, ale konáno být musí [při vědomí si určité míry uvážení ohledně naplnění podmínky uvedené v §179a odst. 1 písm. b) tr. ř., k čemuž odkázal na nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. II. ÚS 317/04, a další prameny v odborné literatuře]. Nestanoví-li trestní řád jako negativní podmínku konání zkráceného přípravného řízení též určitou dobu konání prověřování (samozřejmě míněno delší dobu konání prověřování), tak soudní konstituování takové další podmínky není možné přijmout, a to tím spíše za situace, kdy jinak další zákonem stanovené podmínky (včetně zachování lhůty ke skončení zkráceného přípravného řízení podle § 179b odst. 4 tr. ř.) jsou splněny.

Dále je třeba podle názoru nejvyššího státního zástupce rovněž odmítnout názory, že v případě, kdy bylo zkrácené přípravné řízení konáno až po delší době trvajícím prověřování, bylo dotčeno právo na obhajobu, resp. právo na spravedlivý proces, načež na podporu tohoto názoru následuje odkaz na komentář k trestnímu řádu [1] . Zkrácené přípravné řízení z hlediska právní úpravy jako celku je třeba hodnotit i ve vztahu k této citaci jako řízení zachovávající záruky spravedlivého procesu. Tyto záruky, včetně dostatečných práv spojených s obhajobou (viz § 179b odst. 2 tr. ř.), jsou v právní úpravě garantovány i v případě, kdy je zkrácené přípravné řízení vedeno z důvodu uvedeného v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř.

Nejvyšší státní zástupce se proto přiklání k závěru, že není v souladu s trestním řádem, když některé soudy odmítají návrhy na potrestání v případech, kdy uplyne delší doba (v řádu měsíců) od počátku prověřování (standardně od zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. ř.) do sdělení podezření podezřelému podle § 179b odst. 3 tr. ř.

Nejvyšší soud výše rozvedené argumenty nejvyššího státního zástupce v úplnosti nesdílí.

Podle § 179a odst. 1 tr. ř. se zkrácené přípravné řízení koná o trestných činech, o nichž přísluší

konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže

a) podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo

b) v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 postavit před soud.

Z hlediska vymezené otázky bude pozornost nadále věnována pouze alternativě konání zkráceného přípravného řízení spojené s podmínkou uvedenou v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř.

Podle § 179b odst. 4 tr. ř. platí, že zkrácené přípravné řízení musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován.

Z ustanovení § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. plyne, že samosoudce obžalobu a návrh na potrestání předběžně neprojednává, přezkoumá je však z hledisek uvedených v § 181 odst. 1 a § 186 tr. ř. Podle výsledků přezkoumání pak, nejsou-li splněny podmínky uvedené v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. pro konání zjednodušeného řízení, návrh na potrestání odmítne.

Pokud jde o platnou zákonnou právní úpravu, z dotčených ustanovení trestního řádu je třeba připomenout i § 159 odst. 1, byť se problému řešeného tímto stanoviskem týká pouze implicitně. Podle tohoto ustanovení policejní orgán je povinen prověřit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, a) do dvou měsíců od jejich přijetí, jde-li o věc patřící do příslušnosti samosoudce, v níž se nekoná zkrácené přípravné řízení, b) do tří měsíců, jde-li o jinou věc patřící do příslušnosti okresního soudu, a c) do šesti měsíců, jde-li o věc patřící v prvním stupni do příslušnosti krajského soudu.

Podstatou zkráceného přípravného řízení je rychlé a neformální objasnění skutku, ve kterém je spatřován trestný čin, zjištění osoby důvodně podezřelé z jeho spáchání a vyhledání (nikoli provedení) důkazů. Policejní orgán by se proto v těchto případech měl zaměřit jen na vyhledání potenciálních důkazů, jejichž provedení by měl státní zástupce navrhovat a provádět až v řízení před soudem v tzv. zjednodušeném řízení. Z tohoto obecného principu zákonodárce připouští určité výjimky vztahující se zejména k úkonům podle § 158 odst. 3 tr. ř., dále k neodkladným a neopakovatelným úkonům (srov. § 158a tr. ř.) a k výslechu podezřelého podle § 179b odst. 2, 3 tr. ř. Toto pojetí zkráceného přípravného řízení vyplývá z § 179b odst. 1 tr. ř., podle něhož orgán konající zkrácené přípravné řízení provádí úkony podle hlavy deváté, tedy v rámci postupu před zahájením trestního stíhání (byť vlastní prověřování může tomuto postupu předcházet), přičemž způsobem uvedeným v hlavě čtvrté, o zajištění osob a věcí, provádí pouze neodkladné nebo neopakovatelné úkony.

Zkrácené přípravné řízení je koncipováno pro řešení nejjednodušších trestních věcí, které vzhledem k jeho zákonem stanovené délce lze uplatnit v podstatě jen u skutkově jednoduchých a důkazně jasných věcí, a proto ho nelze konat ve věcech trestných činů závažných nebo i méně závažných spadajících pod trestné činy uvedené v § 179a odst. 1, které však nejsou charakterizovány jednoduchostí skutkového děje, použitím standardních důkazních prostředků pro prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, zpravidla bez nutnosti znaleckých posudků a složitějších důkazních postupů (k tomu viz Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck 2013, s. 2335, 2336).

Pro úplnost se dodává, že právní úprava zkráceného přípravného řízení, jmenovitě ustanovení § 179b

odst. 4 tr. ř., doznala s účinností od 1. 1. 2009 změny provedené jeho novelou č. 274/2008 Sb. Zde v původním znění (účinném do 31. 12. 2008) slova „obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání“ byla nahrazena dikcí „sdělil podezřelému, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován (§ 179b odst. 3)“. Tuto změnu nelze z hlediska problematiky přímo řešené v návrhu tohoto stanoviska považovat za relevantní, neboť se dotýká počátku a konce trvání zkráceného přípravného řízení, nikoliv ovšem doby prověřování, která zejména představovala pro některé soudy problém, byla-li tato doba „dlouhá (v řádu měsíců)“. Podle vyjádření IKSP je tato změna naopak zásadní, když připomíná: „Pokud zákon aktuálně ukládá policejnímu orgánu ukončit zkrácené přípravné řízení do dvou týdnů od sdělení podezření, a zároveň jej nijak nelimituje, pokud jde o to, v jaké lhůtě od zahájení zkráceného přípravného řízení má podezření sdělit, pak je z pragmatického hlediska postup policejního orgánu, který si většinu důkazů, včetně těch časově náročnějších, obstará v režimu tzv. prověřování, a teprve poté sdělí podezření osobě, jejíž totožnost mu byla od počátku známa, pochopitelný a nelze v něm bez dalšího shledávat porušení zákona“.

Je zřejmé, že IKSP tu váže počátek (zahájení) zkráceného přípravného řízení na okamžik sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 tr. ř.), jak i sám ve svých připomínkách uvádí. Takovéto pojetí, zejména po výše zmíněné novele, však neobstojí, neboť počátek lhůty ke skončení zkráceného přípravného řízení je vázán na sdělení podezření ve smyslu § 179b odst. 3, 4 tr. ř. (srov. k tomu Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck 2013, s. 2033). Nutno tu připomenout i pravidlo *lex specialis derogat legi generali*, podle něhož zkrácené přípravné řízení, jako zvláštní případ postupu před zahájením trestního stíhání (§ 158 a n. tr. ř.), se co do svého počátku opírá o speciální úpravu, kterou představuje právě § 179b odst. 3, 4 tr. ř., vůči úpravě obecné dané ustanovením § 158 odst. 3 tr. ř.

Na důsledky novelizace § 179b odst. 4 tr. ř., z hlediska časového tlaku „vstřícnější“ vůči orgánům činným v přípravném řízení, je ale třeba nahlížet s určitou rezervou a ve světle řešení nastolené otázky především nelze pustit ze zřetele opakovaně akcentovaný smysl a účel zkráceného přípravného řízení. [2] „Zmírnění“ podmínek pro konání zkráceného přípravného řízení, na něž nejvyšší státní zástupce poukazuje, nemůže být vnímáno samoúčelně ve prospěch většího užívání v praxi, odlehčení zejména policejním orgánům, jako benevolence k jakýmkoliv průtahům již ve fázi prověřování, které jsou většinově dokumentovány v rozhodnutích příslušných soudů odmítajících návrhy na potrestání.

Souhlasit nelze ani s výlučně obligatorní povahou právní úpravy a vlastního konání zkráceného přípravného řízení, jak ji chápe nejvyšší státní zástupce, a to i v relaci k naplnění podmínky uvedené v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. Trestní kolegium zde odkazuje na právní nauku, podle níž zákonodárce použitím slov „se koná“ naznačuje, že má zájem, aby při splnění podmínek uvedených v § 179a odst. 1 se zkrácené přípravné řízení konalo, zároveň však zejména v podmínce uvedené v písmenu b) § 179a odst. 1 tr. ř. ponechává policejnímu orgánu možnost širší úvahy (srov. slova „lze očekávat“), zda v takovém případě, kdy jsou zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, je odůvodněn předpoklad, že podezřelého bude možno ve lhůtě dvou týdnů postavit před soud, kdy by měl konat zkrácené přípravné řízení, či zda tomu tak není, a proto je třeba zahájit trestní stíhání. Taková úvaha policejního orgánu je naproti tomu v podstatě vyloučena v případě, kdy podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté … (Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck 2013, s. 2339, 2341). [3]

Pokud je na podporu obligatorní povahy zkráceného přípravného řízení odkazováno na nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. II. ÚS 317/04, v jeho odůvodnění se k dané otázce konstatuje: „Orgány činné v trestním řízení jsou povinny postupovat v trestním řízení z úřední povinnosti, v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v zákoně a trestní věci projednávat co nejrychleji. Pakliže povaha věci umožňuje postupovat podle ustanovení o zkráceném přípravném

řízení, jsou orgány činné v trestním řízení povinny tuto speciální úpravu řízení vedoucího k meritornímu rozhodnutí aplikovat. Orgány činné v trestním řízení nemají na výběr, neboť speciální úprava tohoto typu řízení má vždy přednost před obecnou úpravou. V opačném případě orgány činné v trestním řízení porušují svoje povinnosti, neboť jednak porušují základní práva obviněných, mezi něž patří i právo, aby jejich věc byla projednána v co nejkratší možné lhůtě, a dále i oprávněný zájem společnosti, aby byli pachatelé trestných činů podle zákona spravedlivě potrestáni.“ Současně ovšem není možné přehlédnout, že tuto tezi Ústavní soud předeslal zjištěním, že „v posuzovaném případě byl stěžovatel dopaden bezprostředně po spáchání činu, a zároveň byly v den spáchání činu zjištěny policejním orgánem veškeré rozhodné důkazy“. Ač to v nálezu přímo nezaznívá, je jasné, že v konkrétním případě přicházel v úvahu důvod pro konání zkráceného přípravného řízení uvedený v písmenu a) § 179a odst. 1 tr. ř., nikoliv v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř., o nějž v daných souvislostech jde.

Rovněž nelze zcela souhlasit s názorem, podle něhož trestní řád nestanoví jako negativní podmínku konání zkráceného přípravného řízení též určitou (tj. delší) dobu konání prověřování. Ačkoliv tak trestní řád vskutku nečiní, aniž by však současně explicitně stanovil dobu prověřování ve věcech, v nichž se koná zkrácené přípravné řízení, trestní kolegium Nejvyššího soudu je toho mínění, že smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení odpovídá, aby mezi dobou uplynuvší od počátku prověřování do sdělení podezření a lhůtou pro skončení zkráceného přípravného řízení ve smyslu § 179b odst. 4 tr. ř. byla zachována přiměřená proporce. Ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. je proto třeba interpretovat následovně:

Argumenty soudů, o něž opírají svá rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání, se zakládají na požadavku existence v podstatě dvou kumulativně v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. stojících podmínkách pro konání zkráceného přípravného řízení: v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání (1.) a současně lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 postavit před soud (2.).

Soudy poukazují na nepřiměřenou délku prověřování, předcházejícího na ně navazujícímu zkrácenému přípravnému řízení. Uvažují tedy tak, že důvodem odmítnutí návrhu na potrestání je i nedodržení (tj. výrazné překročení, v řádu měsíců) doby trvání pouze samotného prověřování, i když navazující zkrácené přípravné řízení by bylo co do své dvoutýdenní lhůty případně v souladu se zákonem. Jedna ze dvou kumulativních složek důvodu zkráceného přípravného řízení (tj. výše uvedená sub 1.) tak totiž splněna nebyla, tudíž nebyly jako takové splněny podmínky důvodu uvedeného v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. pro konání zkráceného přípravného řízení a následně zjednodušeného řízení (soudního).

Odkaz soudů na nepřiměřeně dlouhou dobu prověřování není samoúčelný, typicky je doprovázen konkrétními výtkami vyúsťujícími v závěr, že šlo o věci skutkově či právně, případně skutkově i právně složité, nebo nikterak jednoduché. Jinými slovy, byť se jednalo o trestné činy uvedené v § 179a odst. 1 tr. ř., nebyly charakterizovány jednoduchostí skutkového děje, použitím standardních důkazních prostředků pro prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, zpravidla bez nutnosti znaleckých posudků a složitějších důkazních postupů (srov. § 104a až 104e) a nízkým stupněm formalizace. Uplynula-li v takových případech od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. delší doba, tj. v řádu měsíců, a přesto bylo následně konáno zkrácené přípravné řízení, nelze učinit jiný závěr, než že se tak děje proti smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení.

Obdobně lze nahlížet i na extrémní situace, kdy taková delší doba v řádu několik měsíců trvajícího prověřování se vyznačuje nekoncepčním, liknavým a nesoustředěným přístupem policejního orgánu završeným řádně nepodloženým sdělením podezření.

Lze však připustit, i když spíše výjimečně, že ani uplynuvší delší doba od počátku prověřování do sdělení podezření nebude bránit konání zkráceného přípravného řízení, a to tehdy, nebude-li zapříčiněna samotnou povahou věci nebo nekoncepčním postupem policejního orgánu, popř. státního zástupce, ale objektivními překážkami v postupu policejního orgánu nebo překážkami na straně osoby, proti níž se řízení vede (zdravotní stav, hospitalizace, pobyt v zahraničí apod.).

Citovaný velký komentář k trestnímu řádu [4] podle názoru tohoto stanoviska takovýto výklad podmínek konání zkráceného přípravného řízení [tj. zde jen ve smyslu § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř.], svědčící ovšem smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení, podporuje, když uvádí: „Tato podmínka [tj. důvod uvedený v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř.] vyžaduje, aby již na samém počátku prověřování v poměrně jednoduché věci (srov. lhůtu dvou týdnů v § 179b odst. 4), nevyžadující využívání zvláštních metod charakteristických pro postup vyšetřování (srov. § 160 a násl. …), byly shledány v důsledku dostatečných skutkových zjištění důvody pro postup podle § 160 odst. 1 spočívající v zahájení trestního stíhání, které se zde však neuskuteční, neboť státní zástupce podá návrh na potrestání soudu, jehož doručením soudu je trestní stíhání zahájeno, a pro postavení podezřelého před soud, aby státní zástupce mohl podat návrh na potrestání [§ 179c odst. 2 písm. a), § 179d] ve lhůtě dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován (§ 179b odst. 3). … Musí být tedy již na počátku prověřování dostatečně odůvodněn s ohledem na okolnosti případu předpoklad, že věc bude možno skončit ve lhůtě dvou týdnů ve smyslu § 179b odst. 4.“ [5]

Konečně, odmítá-li nejvyšší státní zástupce výtku stran nerespektování atributů spravedlivého procesu, zejména práva na obhajobu v případě, kdy bylo zkrácené přípravné řízení konáno po delší dobu trvajícím prověřování, poukazem na dostatečnou úroveň právní úpravy samotného zkráceného přípravného řízení, je k tomu třeba uvést následující:

Trestní kolegium nezpochybňuje právní názor obsažený v komentářové literatuře, který zdůrazňuje, že i z hlediska Listiny základních práv a svobod (srov. čl. 36 a násl.) a Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 6) se právo na řádný, zákonný a spravedlivý proces realizuje především v řízení před soudem, v důsledku čehož též úprava zkráceného přípravného řízení požadavky na zajištění práva obviněného na spravedlivý proces („fair“ proces) zajišťuje, zejména jestliže součástí tohoto práva je i právo, aby záležitost osoby, proti níž se řízení vede, byla projednána nejen spravedlivě a veřejně, ale také v přiměřené lhůtě nezávislým a nestranným soudem (viz Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck 2013, s. 2337, srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2012, sp. zn. III. ÚS 2449/12).

O tuto rovinu argumentace však nejde. Pokud soudy ve svých rozhodnutích vyvozovaly krácení práva na obhajobu v průběhu delší dobu trvajícího prověřování, které předcházelo zkrácenému přípravnému řízení, činily tak většinově proto, že nebyly splněny zákonné podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení podle § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. (viz výše jejich formulace tímto stanoviskem) a mělo být zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1 tr. ř., se všemi garancemi práv obviněného, včetně obhajoby, jíž se mu během delší dobu probíhajícího prověřování (tedy jen jako podezřelému) nemohlo dostat.

Z těchto důvodů trestní kolegium Nejvyššího soudu dospělo k závěru, že zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomu by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Podmínky uvedené v ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř., tzn. prověřováním trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání zjištěné skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, včetně samostatně posuzované doby prověřování a očekávání, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř. postavit před soud, zpravidla nebudou splněny, uplynula-li od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. doba podstatně převyšující dva týdny. V takovém

případě samosoudce podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. návrh na potrestání odmítne.

Obiter dictum Nejvyšší soud považuje za nezbytné zaujmout názor též na problém související s vlastním předmětem návrhu stanoviska. Byl zaznamenán případ, kdy soud odmítající návrh na potrestání podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. navíc rozhodl o vrácení věci státnímu zástupci k došetření podle § 314c odst. 1 písm. a) tr. ř. z důvodu § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. (viz usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 8 T 18/2013).

Podle § 314c odst. 6 tr. ř. platí, že právní mocí rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání podle odstavce 1 písm. c) se věc vrací do přípravného řízení a státní zástupce nařídí konat vyšetřování. Zákonem takto stanovený účinek pravomocného odmítnutí nastává tedy ex lege (srov. zákonnou dikci „věc se vrací", „státní zástupce nařídí konat vyšetřování"). Výrok o vrácení věci k došetření je nejen věcně nesprávný, ale i nadbytečný, stejně jako jeho odůvodnění. Jedná se totiž o to, že pojem „vrácení věci k došetření" standardně znamená, že důsledkem vrácení není (nové) zahájení trestního stíhání, nýbrž pokračování v přípravném řízení dosavadním, v jehož průběhu se došetří to, co chybělo soudu v příslušném stadiu trestního řízení [srov. § 188 odst. 1 písm. e) a zejména § 191 odst. 2 tr. ř.]. Naproti tomu z dikce § 314c odst. 6 tr. ř. jasně plyne povinnost státního zástupce po pravomocném odmítnutí jeho návrhu na potrestání (teprve) nařídit, aby bylo konáno vyšetřování, kterého tu doposud nebylo (viz Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck 2013, s. 3562, shodně také Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4., přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 633).

---

[1] *Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck 2013, s. 2337.*

[2] *K negativním dopadům novelizace § 179 odst. 4 tr. ř. zákonem č. 274/2008 Sb. podrobně srov. FRYŠTÁK, M. Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti. Trestněprávní revue, 2012, č. 10, s. 237: „… nastává tak (v důsledku novely č. 274/2008 Sb.) situace, že prověřování trestní věci trvá řádově týdny a měsíce, než dojde k samotnému zahájení zkráceného přípravného řízení. … další důvod, proč takto policejní orgán postupuje, … souvisí se statistickým vykazováním počtu skončených věcí … Policejní orgán bude zkrácené přípravné řízení zahajovat v okamžiku, kdy bude mít vše předem „připraveno", a jediným úkonem, který provede, bude sdělení podezření a provedení výslechu podezřelého, přičemž následně může celou věc skončit. Opticky to bude vypadat tak, že zkrácené přípravné řízení plní svůj účel, protože trestní věci jsou v jeho rámci rychle vyřizovány. Z výše uvedeného … je ale zřejmé, že tomu tak vždy být nemusí." Stejně kriticky se ke změně § 179 odst. 4 tr. ř. zákonem č. 274/2008 Sb. vyjadřuje Tuzar, V. Jak krátké je zkrácené přípravné řízení? Trestní právo, 2011, č. 4, s. 13, 14.*

[3] *V podstatě stejně k téže otázce viz rovněž Šámal, P., Musil, J. Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 550. Fakultativnost zkráceného přípravného řízení v jeho nikoli flagrantní formě též podporuje Růžička, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 451, 460, 462. O nikoli absolutní obligatornosti (tedy o jisté fakultativnosti tohoto typu přípravného řízení) hovoří i Vondruška, F. K počítání lhůt ve zkráceném přípravném řízení. Trestněprávní revue, 2002, č. 2, s. 51. Naopak k jeho povaze obligatorní se bez další specifikace kloní Zeman, P. a kol. Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity. Praha: IKSP, 2013, s. 41.*

[4] *Viz s. 2341. Zároveň však nutno říci, že týž pramen v komentáři k § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. výslovně nepřipomíná jako jeden z možných důvodů odmítnutí návrhu na potrestání časovou diskrepanci mezi dobou prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení a trváním tohoto zkráceného přípravného řízení samotného.*

[5] *Stejně uvádí i Růžička, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 460. Ještě předtím, v polemice s názorem vysloveným R. SVATOŠEM v jeho článku Zkrácené přípravné řízení. Trestní právo, 2004, č. 9, s. 18 mimo jiné na s. 453 konstatuje: „ … v úvahu je třeba vzít jasné znění zákona (§*

179a odst. 1 písm. b/ tr. ř.) a účel, který má plnit zkrácené přípravné řízení, tedy jednoznačně vymezený počátek lhůty uvedené v § 179b odst. 4 TrŘ – byť zde nebylo zvoleno zdaleka ideální řešení (tj. podle stavu před novelou č. 274/2008 Sb. z.) – a to, že zkrácené přípravné řízení představuje formu přípravného řízení, která směřuje k rychlému a neformálnímu skončení nejjednodušších a nejméně závažných trestních věcí. Pod pojmem „rychlý" si však rozhodně nelze představovat postup, kdy policejní orgány budou konat prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu, (a) po uplynutí třeba i velmi dlouhé doby dospějí k závěru, že došlo ke zjištění pachatele trestného činu, a následně budou konat zkrácené přípravné řízení (jak bylo již zdůrazněno, v tomto případě rok po spáchání trestného činu). Názor uvedený v citovaném článku je třeba co nejrozhodněji odmítnout, a to již jen proto, že není v souladu se zákonem, ale i s přihlédnutím k prostému faktu, že odporuje i smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení." Srov. shodně i Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 757n. (762).